

n. pr. v hvalnici «Ljubljana», ki se začenja tako: Pozdravljena, Ljubljana bela, / pod sivi grad postavljena, pol vedno moška, pol vesela (!), v razvojno pot napravljena (!)!» — «Vršacev naših sneg in hosta / soseda zvesta tebi sta / in branita, da megla gosta / z Barjã preveč ne dela zla. (!)» itd. Gangla kot humorista, ki uspešno tekmuje s H. Smrekarjem vidimo v tej dvevrstnici (na grobeh Prešerna in Jenka): «Ta sosed je Prešernu — Simon Jenko, / ob grobu je poveznil čašo grenko (!).»

Besedni zaklad našega pevca tvorijo izrazi, kakor: «dika, slava, moška dejanja, naši čini, čisto srce, delovna roka, slovanske meje, ljubezen domovinska» itd. Skratka: vse skupaj diletantizem, ki zasluži toliko bolj upravičeno grajo, ker se je drznil priti na svetlo leta 1926. Poleg tega vsebuje knjiga še mnogo neokusnosti in samohvale, ki jo občutiš v «Goriški», v «Idriji», v «Beli Krajini» (... naposled — najboljša je Bela Krajina «če vsi ji odpadejo, zvest ji bom sam (!)»).

O knjigi dovolj. Naj se pa še dotaknem tudi naših založb, ki izdajajo pod pretvezo kulturnega delovanja dela kakor je «Hram slave», dočim odklanjajo baš ta podjetja premnogim resnim, sodobnim pisateljem rokopise in tako namenoma in nasilno pačijo resnično podobo slovenske književnosti, ki se mora in more izživljati le še v leposlovnih glasilih. Naše založbe — izvzemam redke izjeme! — imajo za vodje ljudi, ki nimajo niti pojma o književnosti, kar ga pa imajo, izvira še iz Bleiweisovih in Jeranovih časov. Dočim drugi narodi (Nemci!) resno skrbe za visoko kulturno stopnjo svojih založb, ki so ogromnega pomena za razširjanje narodove kulture, smo pri nas še vedno sramotno zaostali, saj odločujejo pri nakupu in založbi rokopisov ljudje, ki jim je umetnost samo trgovsko sredstvo. Tu bi bila potrebna korenita revizija!

Miran Jarc.

Staroslav: Gostilne v stari Ljubljani. Popravljeni in pomnoženi ponatis iz «Jutra» 1926. S slikami. 1926. Založilo «Jutro». Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani. 51 str.

Od časov, ko sta Ivan Vrhovec in Peter pl. Radicz priobčevala svoje zanimive študije iz prošlosti preslavnega mesta ljubljanskega o usodi meščanov v minulih stoletjih in njihovih starih hišah, je izšlo prav malo del, ki bi bila sistematski obravnavala kulturno zgodovino Ljubljane. Pa še ta so tako raztresena po mesečnikih in po dnevnem časopisju, da so le težko dostopna. Tako je tudi ta najnovejši prispevek k domači zgodovini zagledal v dnevniku beli dan.

Avtor obravnava obširno in znamenito poglavje iz življenja ljubljanskega mesta. Saj je gostilna in kar je v zvezi z njo, tako tesno združeno z vsakdanjim življenjem, da more služiti kot zanesljivo merilo civilizacije. Za nas Slovence velja to še prav posebno. Kar je vzhodnim narodom kavarna na bazarju in Angležu klub, to je nam gostilna. Ne samo kraj materijalističnega uživanja, temveč tudi vsakomur pristopno zabavališče, družabno shajališče in pogosto edino mesto, kjer je mogoče neprisiljeno občevanje in medsebojno izmenjavanje idej. Zato nam je vsak poskus, osvetliti razvoj tega faktorja, ki je igral važno ulogo v postajanju naroda, dobrodošel.

V poglavitem je delo sicer kompilacija in ne prinaša mnogo novih izsledkov. Je pa plod velike marljivosti in truda. Izrabljeni so najrazličnejši, včasih prav malo znani, večinoma časopisni viri. Podatki še živečih svedokov, ki so v velikem številu zbrani, bodo rešili marsikatero dejstvo pozabljenja. Snov je razdeljena v poglavja. Pisec podaja kratek zgodovinski pregled, navaja število gostiln in kavarn v raznih časih, kaj so točili, in priobčuje

odlomek iz Alešovčevih «Ljubljanskih slik» o gostilničarjih. Dalje govori o ostajališčih, trakterijah, o napijanju, o imenih in izveskih starih gostiln. Največ prostora je odmeril «imenopisu» (jezik je sploh precej starinski), kjer so po stari mestni razdelitvi navedene redoma vse gostilne in zabeležene razne znamenitosti. Žal, je splošni, pravi kulturnozgodovinski del precej na kratko in površno obdelan, več pozornosti pa je pisec posvetil zgodovinskim opazkam. Mestoma postane to naštevanje golih historičnih dejstev skoro suhoparno in bi več svežosti v pripovedovanju spisu le koristilo. Vseeno bo delo vsakomur, ki se zanima za ljubljansko preteklost, posebno še zgodovinskemu pisatelju in kulturnemu zgodovinarju, nudilo obilo skrbno zbranega gradiva. V tem je piščeva zasluga.

Knjižica je opremljena s precejšnjim številom podob iz preteklosti in iz naših dni, večinoma so to perorisbe, ki so za reprodukcijo na hrupavem časopisnem papirju najbolj primerne. Risbe so delo dveh, kvalitativno zelo neenakovrednih rok. Naslovna stran kaže staro majoliko s slovenskim napisom. Delo bi bilo zaslužilo v splošnem solidnejšo in trpežnejšo opremo.

Nastala je ta knjižica iz tistega notranjega, čustvenega razmerja do domačega kraja, ki je izvor in temelj plemenite domovinske ljubezni. Zavoljo tega duha spoštovanja je nam vsem, ki ljubimo in želimo ohraniti nepokvarjeno vse, kar je lepega ostalo od nekdanje Ljubljane, tudi to skromno delo, ki z ljubeznijo odkriva marsikatero že napol pozabljeno potezo iz minulih dni, simpatičen dokument, da «stari Ljubljančani» še niso vsi izumrli. K. D.

SRBSKO - HRVATSKA DELA

Zofka Kveder-Demetrovič: Po putevima života. Novele i crtice. Zagreb 1926. Str. 68.

V tej poslednji knjigi, s katero je Zofka Kvedrova zaključila svoje književno delovanje, ki ji je prineslo dokaj slovesa, občutno opaziš naglo pojemanje moči oblikovanja, ki se razblinja v popolnoma osebno vzdihovanje, okrepljeno z mučno zagrenjenostjo, ki je stvariteljska sila ni mogla objektivirati v umetnine. O umetnosti sploh ne moremo govoriti. Knjiga vsebuje trinajst novel in črtic, ki jih uvaja preludij: «Čovjek treba, da se oslobodi želja, da' bude sretan, inache će postati rob sudbine, ako cijeli svoj život bježi za srećom. Glavno jest, da razvijemo sve snage, koje su u nama. Ako to učinimo, išćezne pojam sudbine. Pregaranje želje za srećom, jest ujedno najviša i najveća sloboda.»

Ta modrost, ki si jo pasivni ljudje kaj radi ponavljajo, je sama na sebi lahko prav lepa in dobra, ne more pa biti temelj leposlovnemu delu, ki bi naj bilo nekak odpev na to osnovno miselno izpoved. Toda baš vseh teh trinajst črtic je samo namembno prikazovanje trpljenja ženske v vseh mogočih inačicah, dasi ta trpljenja niso niti dovolj plastično prikazana, niti nimajo moči in prepričevalnosti umetniške resničnosti, čeprav so življensko lahko docela verjetna. Prav za prav o novelah niti govoriti ne morem, ker to so po večni čustvene razplamtelosti, ki so ujete v zelo ohlapen okvir neke epičnosti. Objektivnost, ki je le plod mirnega gledanja, primerne oddaljenosti od predmeta in hoče za obliko in ki je predpogoj vsakemu epskemu umotvoru, se je morala umakniti nezdravi, zaradi osebne izravnoteženosti še stopnjevani subjektivnosti, ki je neznosna. Naposled je omembe vredno tudi dejstvo, da so tudi nastopajoče osebe pretirano izoblikovane: Žena na primer je po večini prikazana kot nedolžna žrtev, ki jo hoče ves svet uničiti, dočim je moški sejalec zla vseh vrst. Ali pa umetniško nemogoča idealizacija, kakor jo najdeš v «Dva liječnika», kjer nalikuje stari poljski zdravnik bleđi literarni dobričini iz kakega starega